

SÜRDÜRÜLEBİLİR BEKLENTİLERE TEAMÜLEN SANAT

Fevziye Eyigör Pelikoğlu

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-410-1

Kitap Adı

Sürdürülebilir Beklentilere Teamülen Sanat

Yazar

Fevziye EYİĞÖR PELİKOĞLU

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kapak Resmi

Fevziye Eyigör Pelikoğlu

“Yıldızlı Gece 2”, 100x100cm. t.ü.karışık teknik, 2012

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Uzun Dijital Matbaacılık

DOI

10.37609/akya.1113

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

Vedia Altiook'a...

İÇİNDEKİLER

Önsöz	vii
Giriş.....	1
1. Bölüm	
Teamülen Sanatta Kalıp Yargı Temelli Beklentiler	9
2. Bölüm	
Sanat Alanında Olan-Biten ve/veya Olmuş Olacak Olan Bir 'Şey' Olarak Tanımlanagelen Teamüller	31
3. Bölüm	
1945 Öncesi ve 1960 Sonrası Sanat; 'Avangardizm Rötar Yaptı' ya da 'Nitelik Olarak Kitsch'	43
4. Bölüm	
Konstelasyon'dan Enstalasyona Yeni Hiyerarşiler; 'Birleşik Kaplar Prensibi' ya da 'Kendini Gerçekleştiren Kehanet'	95
5. Bölüm	
Teamülen Sanat'ın 4T'si; 'Tahrik', Tahakküm, 'Tahammül' ve 'Temayül'	117
6. Bölüm	
2050'de Sanat; Orji Sonrası Hesaplar Kimden?	129
Sonuç.....	143
Kaynakça.....	147

Önsöz

1999 yılında, sanatta yeterlilik öğrencisi iken tez başlığı olarak önermişim, daha yalın bir başlığa yöneltmem nedeniyle, aklımda bir kenarında kalakaldı bu isim; *Uzaklaşmaların Geri Adım Atmayan Bütünlüğü Olarak Sanat Yapıtı*. 1997 yılında çalışmış olduğum *Yenidenüretim Nesnesi Olarak Kaynağını Aşan Sanat Yapıtı* isimli yüksek lisans tezimi geliştirme niyetindeydim. Kısmen de olsa gerçekleştirebildim; 2002 yılında, *1960'dan Günümüze Sanat Yapıtına Dayanan Sanat Yapıtları* isimli sanatta yeterlilik eser metnimi savundum.

O yıllarda, yaygınlaşan postmodern metin çevirilerini okumakta, disiplinlerarası sanata dair kaygılar taşımaktaydım pek çok sanat öğrencisi gibi. W. Benjamin, T. Adorno, T. Eagleton, M. Foucault ve U. Eco'ya yönelmem kaçınılmazdı. G. Deleuze, F. Guattari ve J. Derrida'ya dair okumalarımın öncesinde ve sonrasında hep var olan J. Baudrillard ilgim, 1993 yılında, üzerinde çalıştığı Baudrillard metni çevirilerini biz öğrencileri ile paylaşan Sayın Oğuz Adanır ile temellendi. Sistemli olmayan ve boşlukları olan tüm okumalarım, felsefeci, sanat tarihçi veya sosyolog gibi değil, resim eğitimi alan/veren biri olmanın avantajından faydalandığım yazılar yazmamı sağladı. Akademik bir zorunluluk olarak okur-yazarlık, resim okuma güçlüğü çekilen bir toplumda yaşıyor olmanın hem ödülü hem cezası oluverdi, öte yandan.

Sanatın gerekli olduğunu bilen, ancak, sanat yapıtlarını okuma becerisinin peşinde çaba ve emek harcamaktansa sanat adına sunulan her şeye sevgi, saygı ve hoşgörü ile bakmak kolaycılığını tercih eden bir toplumuz. Sanatla ilgilenen her yeni yetmeye, sinsice bir sırıtışla, "*Sanat, sanat için midir? Sanat, toplum için midir?*"

sorusunu sorarak, sahip olduğu sanat bilgisinin derinliğini ima eden sözde sanatsever yetişkinlerimizin, lise yıllarında pek güzel karakalem portre yaptıkları itirafına hepimiz şahidizdir. Böylesi ilgi ve alakadan anlamamız gereken, maalesef, sanat profesyonelleri dışında sanata vakit ayırabilenlerin ve bunu hayat boyu sürdürebilenlerin sayısının yok denecek kadar az olduğudur.

İçinde bulunduğumuz çağda, sadece Türkiye’de değil dünyanın pek çok yerinde, insanların günlük yaşam koşuşturmacası içinde sanata vakit ayıramadığı gerçeği kanıksanmışa benziyor. Tüketim toplumu insanını daha çok tüketmeye sevk eden stratejik/aritmetik/dinamik/manipülatif sahte biçim alışkanlıkları hayatın her alanına sızmış durumda; küçük el sanatlarından seri üretim ürünlerine değin, reklam, vitrin, ambalaj, mimari, dekorasyon, moda, yazılı basın, televizyon, sinema ve sosyal medyada sunulan ‘şey’ler insanların sanatsal form ihtiyacını hayli karşılıyor gibi görünüyor.

Tüm bunlara paralel bir tepkisellik içeren kendi resimlerimi yeniden üretme pratiğim, sanat eğitiminde bir akademizm olarak sıkça başvuru alan ‘eski ustalardan kopya yapma’nın ironisi olarak genişledi ve görsel kültür deformasyonu kayıtlarına dönüştü. Bir akademisyen olarak seçtiğim araştırma-soruşturma nesnesi olarak yöneldiğim sanat yapıtını bir başka disiplinle ilişkili olarak değerlendirebildiğim müddetçe birçok defa inceleyebildim. Yirmi yılı aşkın bir süreçte, bu tekrarları ben değil, başka başka öğrencilerim, yürüttüğüm *Görsel Algılama* derslerinde yaptı esasen. Tabiri caizse, dosyalar dolusu toplumsal uygulamalar kümesi yığıldı dolabımda. Dersin formatı gereği hep aynı pencereden bakıldığından, ortaya çıkan birbirine hem benzer hem de farklı olan geometrik düzenler, etrafımı çevreleyen dünyaya yönelik eleştirel görüşlerimin temsil formu olma potansiyeli ile bir araya getirilerek yeniden değerlendirildi.

Hem teoride hem pratikte, zamansal ve mekânsal sıçramalara olanak veren bilgi türü olarak sanat, hayatımın büyük bir

kısmını kaplıyor. Yıllar içinde, okudukça ve deneyimlerimin de elverdiğince geliştirdiğim estetik anlayış, ne yaparsam yapayım kendimi bir Jackson Pollock resminin içinde dolaşıyormuş gibi hissetmeme neden oldu. “*Hep aynı noktadaymışım (!?)*” hissini savuşturmak üzere, 2018 yılı itibarıyla, *Sürdürülebilir Beklentilere Teamülen Sanat* hakkında yazmaya karar verdim.

21.yüzyıldayız ve ‘iyi’, ‘doğru’ ve ‘güzel’ olanın hizmetinde ayrıma uğramış tüm bilimler, giderek birbirine daha çok yaklaşıyor. Sosyal bilimler alanında, disiplinlerarası çalışmalar bağlamında, karşılaştırmalı sanat tarihi çalışmaları, felsefe tartışmaları, sosyoloji araştırmaları, edebiyat eleştirileri vd. birbirleri ile daha fazla temas halinde. Hiçbir disiplin, kendi başına düz çizgisel bir doğrultuda ilerlemiyor. Disiplinlerarası nitelik, giderek disiplinlerarası bir hal almışken, sanat ile hayat arasındaki bağı kurup güçlendirecek sanat alımlayıcısı ilgisinin giderek azaldığı gözden kaçmıyor. Sanat yapıtlarını anlamak, anlamlandırmak, enikonu tartışmak -*akademik ortamlarda bile*- neredeyse hiç gerekmiyor.

Sanat adına faaliyet gösteren çoğu kurumda -*kuvvetle muhtemel*- sahte biçim alışkanlıklarını geleceğe taşımanın anlam ve değerinin olmadığı bilincini topluma yerleştirme gayretkeşliğinden çoktan vazgeçilmiş ya da teslim olunmuş gibi. Bu ise pek çok sorunun gözden yitip gitmesine ve daha büyük sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet veriyor.

Sanat ve hayat arasında bağ kurma arzusu uyandırma niyetini taşıyan bu kitap, biraz da bu yüzden -*Kuramını yap gitsin!* türünden bir görev bilinciyle yazıldı. Bir kalenderlik olarak okunmayı talep ediyor. Tüm beklentilerim, geçmişte ‘hayatıma dokunan insanlar’ adına ve hayatına dokunulması öğrencilerim için. Herkese ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Fevziye Eyigör Pelikoğlu
Erzurum, 2019

Kaynakça

- Adorno, T.W. (2016). *Negatif Diyalektik*. Çev. Ş.Öztürk. İstanbul: Metis Yayınevi. 1.bs.
- Aggeklint, E. (2016). Striptease à la Duchamp in China. *Orientaliska Studier*.no 146. p. 9-30. Erişim Tarihi: 24.02.2019. <http://www.diva-portal.se/smash/get/diva2:1061880/FULLTEXT01.pdf>.
- Agizza, R. (2009). *Antik Yunanda mitoloji/masallar ve söylenceler*. Çev. Z. İlkelen. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat yayınları. 2.bs.
- Akay, A.(2001).*Sanatın ve sosyolojinin ruh hali*. İstanbul. Bağlam Yay.1.bs.
- Akay, A. (2017). *Sanat bizi seviyor*. Ankara: Doğu Batı Yay.1.bs.
- Aksüğü,İ. (1982,15 Ekim). 1981: Yeni eğilimler sergisi ışığında çağdaş Türk sanatı ve eleştirisi. *Milliyet sanat*.sayı:81 sf:32-37.
- Alliez, E. (2010) *Kapitalizm ve şizofreni ve konsensüs. İlişkisel estetik üzerine*. İstanbul: İletişim yayınları.1.bs.
- Anonim. (1977). *Osmanlıca sözlük*, Ankara: Bilgi yayınevi.1.bs.
- Artun, A. (2013). *Sanat manifestoları, avangard sanat ve direniş*. İstanbul: İletişim yayınları. 3.bs.
- Artun, A. (2015). *Çağdaş sanatın örgütlenmesi, estetik modernizmin tasfiyesi*. İstanbul: İletişim yayınları. 1.bs. 3.b.
- Atayman, V. (2004). *Şiddetin mitolojisi*. İstanbul: Don Kişot Yayınları.
- Athanassoglou-Kallmyer, N. (2005, Mart) Cézanne and Delacroix's Posthumous Reputation. *The Art Bulletin* Vol. 87, No. 1, pp. 111-129
- Badiou, A. (2003). Fifteen Theses on Contemporary Art.[http://www.lacan.com/ frameXXIII7.htm](http://www.lacan.com/frameXXIII7.htm), Erişim tarihi: 26.11. 2018;
- Badiou, A. (2013). *Etik*. Çev. T. Birkan. İstanbul: Metis yayınları. 3.bs.
- Baloğlu, A. (1984) Zamanızın. *Marcel Duchamp*. İstanbul: Sanat Tanımını Topluluğu Yayımı 3.
- Barthes, R. (1996) *Eiffel kulesi*. Çev. M.Rifat, S.Rifat. İstanbul: İyi Şeyler Tayıncılık.
- Baudrillard, J. (1998).*Kötülüğün şeffaflığı*. Çev. I.Ergüden. İstanbul: Ayrıntı Yay. 2.bs.
- Baudrillard, J.(2010). *Sanat komplosu. Yeni sanat düzeni ve çağdaş estetik*. Çev. E.Gen, I.Ergüden. İstanbul: İletişim yayınevi. 2.bs.
- Bauman, Z.(2000). *Postmodernizm ve hoşnutsuzlukları*. Çev. İ.Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Baykam, B. (1990). *Boyannın beyni*, İstanbul: Genç İşadamları Derneği Yay.

- Baysan, G.T. (2002) Dreyfus davası: Gerçek ve adalet savaşı Zola. *Haçettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Ankara: Cilt 19. Sayı 1:181-195
- Belge, M. (1997). *Marksist estetik*. İstanbul: Birikim Yay.
- Benjamin, W. (1993). *Pasajlar*. Çev. A. Cemal. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Berger, J.(1999). *Picasso'nun başarısı ve başarısızlığı*. Çev. Y. Salman, M. G. Sökmen. İstanbul: Metis Yay. 3.bs.
- Berk, F.M. (2011). Fryglerin mitolojik etkisinin edebiyat ve sanat dünyasına yansımaları, *Tarihin Peşinde, Uluslararası tarih ve sosyal araştırmalar dergisi*, Sayı: 6 Sayfa: 101-116. Erişim Tarihi:02.11.2018. <http://www.tarihin pesinde.com/dergimiz/ekim2011/05.pdf>
- Bery, B.R. (2016a). *Volatility, liquidity and malleability: Replicating the art of the 1960s*. London:UCL University College London. Art History Doctoral thesis. Erişim tarihi: 24.01.2019.<http://discovery.ucl.ac.uk/1474178/>.
- Bery, B.R. (2016b). *Through the Large Glass: Richard Hamilton's reframing of Marcel Duchamp. Tate papers*. No:26. Autumn 2016. Erişim tarihi: 24.01.2019. <https://www.tate.org.uk/research/publications/tate-papers/26/through-the-large-glass>.
- Bocola, S. (1994). *The art of modernism- art, culture and society from Goya to the present day*, Çev. C. Schelbert, N. Levis. München, London, New York: Prestel Verlag. Erişim tarihi: 04.03.2019, http://www.sandrobocolaboksonline.com/CSS/index_english.html#.
- Blostein, D.,Libetti R. ,Crow,K. (2018, Eylül19). How a \$450 Million da Vinci Was Lost in America—and Later Found. <https://www.wsj.com/articles/fresh-details-reveal-how-450-million-da-vinci-was-lost-in-americaand-later-found-1537305592?redirect=amp#click=https://t.co/IcRYwHcMS>
- Bourdieu, P. (1999). *Sanatın Kuralları*. Çev. N.K. Sevil. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Bourriaud, N. (2005). *İlişkisel estetik*. Çev. S. Özen. İstanbul: Bağlam yayınları. 1.bs.
- Bozdoğan, R . (2010). Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı:50, sayfa:1011-1028. Erişim tarihi: 11.11. 2018. <http://dergipark.gov.tr/iusskd/issue/891/9943>
- Camara,E. (2015). Gentilleshi, Judith slaying Holofores. Erişim tarihi: 08.04.2019. <https://www.khanacademy.org/humanities/monarchy-enlightenment/baroque-art1/baroque-italy/a/gentileschi-judith-slaying-holofores>.
- Cauquelin A.(2005). *Çağdaş Sanat*. Çev. Ö. Avcı. Ankara: Dost Kitabevi.

- Clair, J. (2000). *Marcel Duchamp ya da büyük kurgu. Büyük Cam'ın söylensel çözümlemesi üzerine bir deneme*. Çev. Ö. Açıklkol. İstanbul: YKY yayınları. 1.bs.
- Connor, S.(2001). *Postmodernist kültür çağdaş olanın kuramlarına bir giriş*. Çev. D.Şahiner. İstanbul: Y.K. Yay.
- Deleuze, G. (2004). *Proust ve göstergeler*. Çev. A. Meral. İstanbul: Kabalcı yayınları. 1.bs.
- Deleuze, G. (2005). *Anlamanın mantığı*. Çev. H. Yücefer. İstanbul: Norgunk yayınları.1.bs.
- DeMichele, T. (2016). The Word “Bank” Comes From the Italian Word For Bench. <http://factmyth.com/factoids/the-word-bank-comes-from-the-italian-word-for-bench/> Erişim tarihi: 11.11.2018.
- Dereko, A.(2007).Nietszche'de Tragedya sanatı. *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi* cilt.18. Erişim tarihi:21.02.2019.<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/922/11501.pdf>
- Derrida, J. (2011). *Öteki hedef (Başka baş)*. Çev. M. Başaran. İstanbul: Bağlam Yayınları. 2.bs.
- Doğan, S. (2012). Mucizelere ulaşma çabası. <http://www.acikbilim.com/2012/07/dosyalar/mucizelere-ulasma-cabasi-simya.html> Erişim tarihi: 04.05.2019.
- Doğan, S. (2008). *Sanatta sansür, tahrik, tahakküm ve tahammül*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasanat Dalı. Erzurum.
- Eagleton, T.(1998). *Estetiğin ideolijisi*. Çev.H.Hünler vd. İstanbul: Öznet Yayınları. 1.bs.
- Eagleton, T. (1993). Auschwitz'den sonra sanat: Theodor Adorno. Çev. H. Güler yüz. *Edebiyat Eleştiri*, Postmodernizm ve Politika özel sayısı. Mart- Haziran 1993.sf.99-115.
- Elbirlik, T., Karabulut, F. (2015). Söylem Kuramları: Bir Sınıflandırma Çalışması. *Dil Araştırmaları*, Güz 2015/17:31-50
- Eliade, M. (2003), *Dinler tarihine giriş*. Çev. L Aslan. İstanbul: Kabalcı Yayınevi. 1.bs.
- Ellsworth-Jones, W. (2012). *Bansky, duvarın ardındaki adam*. Çev. E. Ermert. İstanbul: Hayalperest Yayınevi.1.bs.
- Eren I. (2005). *Sanat ve bilgi ilişkisi*. Bursa:Asa Kitabevi Yay.
- Erenus, Ö. K. (2014) *Marcel Duchamp*. İstanbul: Tekhne yayınları. 1.bs.
- Erhat, A. (1984). *Mitoloji sözlüğü*. İstanbul: Remzi kitabevi.3.bs.
- Etker, Ş. (2014). 21 Ağustos 2014'te Trabzon'da (gözlenemeyen) güneş tutulması. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, XVI/1 (2014): 100-105. Erişim Tarihi: 27.02.2019. <https://docplayer.biz.tr/17318475-21-a->

- gustos-1914-te-trabzon-da-gozenle meyem-tam-gunes-tutulmasi.html.
- Eyigör F. (2002) *1960'dan günümüze sanat yapıtına dayanan sanat yapıtları*. (Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Eser Metni) Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasanaat Dalı. İstanbul.
- Eyigör F. (2008) Sanat alanında olan bitenin zamandaki akışını anlamlandırmaya yönelik bir yöntem önerisi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, "Sanat Tasarım Bilgi" I. Sanat ve Tasarım Sempozyumu. *Bildiriler Kitabı*. İstanbul: s.124-131.
- Fawcett, S. (2010). The Telescope Stand Inspiration for Marcel Duchamp's Bicycle Wheel Readymade. *Kunstgeschichte-ejournal*. Erişim tarihi: 27.03.2019. http://www.kunstgeschichte-ejournal.net/205/2/Fawcett_Stephan.pdf
- Fernández,G. (2011,18 Temmuz) The 'Salvator Mundi': a long lost Leonardo da Vinci?. *The artwolf online magazine*. Erişim tarihi: 25.01.2018. <http://www.theartwolf.com/news/leonardo-salvator-mundi-study.htm>
- Fischer, E. (1990). *Sanatın gerekliliği*. Çev. C. Çapan. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Fisher, J. (2013, 7 Temmuz) Hong Kong to Beijing: an Art Fair, Ai Weiwei's Complex, Monolithic Skyscrapers, the Forbidden City, and More!. *Glasstire, Visul Arts*. <https://glasstire.com/2013/07/07/hong-kong-to-beijing-an-art-fair-ai-weiweis-complex-monolithic-skyscrapers-the-forbidden-city-and-more/>
- Foster, H. (2017). *Yeni kötü günler. Sanat, eleştiri, acil durum*. Çev. F.B. Aydar. İstanbul: Küy yayınları. 1.bs.
- Foucault, M. (1999). The meaning and evolution of the word "Parrhesia": discourse & truth, problematization of parrhesia- six lectures given by Michel Foucault at the University of California at Berkeley, Oct-Nov. 1983, Erişim tarihi: 03.12.2018. <https://foucault.info/parrhesia/foucault.DT1.word Parrhesia.en/>
- Foucault, M. (2001). *Doğruyu söylemek*. Çev. K. Eksen. İstanbul: Ayrıntı yayınları. 3.bs.
- Foucault, M. (2007). *İktidarın gözü*. Çev. I. Ergüden. İstanbul: Ayrıntı yayınları.2.bs.
- Foucault, M. (2019). *Yedinci meleğe dair yedi bahis*. Çev. N.Özyıldırım. İstanbul: Kırmızı Kedi yayınları.1.bs.
- Fujikawa,M.(2016) Papa Paul V's global design:the fresco cycle in the Quirinal Palace. *Renaissance Studies*. Vol.30, no 2 p.192-217. Doi 10.1111/rest.12123

- Genç, A., Sipahioğlu, A. (1990). Görsel Algılama, Sanatta Yaratıcı Süreç. İzmir: Sergi Yayınevi.
- Gerritsen, P.W, van Melle, A.G. (1998). *A dictionary of medieval heroes*. Çev. Tanis Guest. Great Britain, Wilshire, Trowbridge: Redwood Books Ltd.
- Gombrich, E.H. (1992). *Sanat ve yanılısama*. Çev. A.Cemal. İstanbul: Remzi kitabevi. 1.bs.
- Graves, R. (2012) *Yunan mitleri*. Çev. U.Akpur. İstanbul: Say yayıncılık. 3.bs.
- Guilbaut, S. (2009). *New York modern sanat düşüncesini nasıl çaldı. Soyut Dışavurumculuk, özgürlük ve Soğuk savaş*. Çev. E. Gökteke. İstanbul: Sel yayıncılık. 1.bs.
- Güçlü, A. B. ve Diğerleri (2002). *Felsefe sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- Günergun, F. (2012). Türkiye'de güneş tutulması ile ilgili tarihsel notlar. *Dört Öge Dergisi*. Yı:1 sayı1. sf.17-45. İstanbul: Nobel Akademik yayıncılık. Erişim tarihi: 27.03.2019. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/567344>
- Hervieux, L. (2010). U.S.-Born Princess Opens Historic Villa to the Public. *The International Herald Tribune*. July 16, 2010. Erişim Tarihi: 23.04.2019. <https://www.nytimes.com/2010/07/16/greathomesand-destinations/16iht-rero-me.html>
- Hopkins, D. (2014) 'Duchamp, Childhood, Work and Play: The Vernissage for *First Papers of Surrealism*, New York, 1942'. *Tate Papers*, no.22, Autumn 2014. Erişim Tarihi: 23.05.2019. <https://www.tate.org.uk/research/publications/tate-papers/22/duchamp-childhood-work-and-play-the-vernissage-for-first-papers-of-surrealism-new-york-1942>.
- Housefield, J. (2002). Marcel Duchamp's art and the geography of modern Paris. *Geographical Review*, Vol. 92, No. 4, (Ekim, 2002), sf. 477-502. Erişim tarihi: 27.03.2019. https://www.jstor.org/stable/4140931?seq=1#metadata_info_tab_contents (Çev. Bozturgut, A.(2012) *Marcel Duchamp'ın Sanatı ve Modern Paris'in Coğrafyası*. Erişim Tarihi: 10.02.2019. <http://www.e-skop.com/skopbulten/marcel-duchampin-sanati-ve-modern-parisin%20coğrafyası/986>.)
- Huck, L. (2011). *Alcibiades and Socrates: A Critical Analysis of the Socio-Political Atmosphere of Athens, and How it Condemned Them Both* The Stacks History Undergraduate Journal vol 1, p.32-44. Erişim tarihi: 21.04.2019. <https://journals.lib.washington.edu/index.php/history/article/view/10669/9761>.

- İşsevenler, O.V. (2014). Zerdüşt henüz Olympos'tayken: Tragedya'nın Doğuşu'ndaki Dyonisoşçu yargıya dair. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. Cilt:72. Sayı:1,sf. 591-598. Erişim tarihi: 21.02.2019 <http://dergipark.gov.tr/iuhfm/issue/9191/115304>
- Kaduri, Y. (2016). *The Oxford handbook of sound and image in Western Art*, Oxford: Oxford University Press. (Aktaran: O. Lussac. *The Media Machine: the Nam June Paik Archives*. Erişim Tarihi: 01.12.2018. <https://journals.openedition.org/critiquedart/27219#ftn1>.
- Kafka, F.(1995) *Hikâyeler*, Çev. Kamuran Şipal. İstanbul: Cem Yayınevi, 5. Bs.
- Kagan, S.M. (1993), *Eстетik ve sanat dersleri*. Çev. A.Çalışlar. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Kayra, M. (2005). *Hoşça Kal Trabzon*. İstanbul: Dünya yay.
- Kenaan, H.(2006). Tracing Shadows: Reflections on the Origin of Painting. Erişim tarihi: 15.10.2018. <https://www.tau.ac.il/~kenaan/tracing.pdf>.
- Kızıltan, G.S. (1986). *Çağımızda Yabancılaşma Sorunu*. İstanbul: Metis Yay. Kabaş Ö. (1976). *Tüm Çevresel Gerçekçilik*. İstanbul: İ.D.G.S.A. yay.No:69.
- Kinnel, G. (1977). *The poems of François Villon*. Honower, London: The university press of New England.
- Kol, M. (2014). Ortaçağda lirik ve modern bir şair: François Villon. *Folklor/Edebiyat*, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi dergisi, Cilt:20 sayı:77, 2014/1, sf.237-247. Erişim tarihi:22.03.2019. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/255621>.
- Lacan, J. (1973). *The four fundamental concepts of psychoanalyses*, New york: W.W Norton Company LTD.
- Lacan, J. (1994). *Fallus'un Anlamı*. Çev. S.M. Tura. İstanbul: Afa yayıncılık
- Le Goff, J. (2018) *Ortaçağ Tüccarları ve Bankerleri*. Çev. O.Adanır. Ankara: Doğu Batı yay.1.bs.
- Levy, A. (2011) The Renovation; As Rita Jenrette, she scandalized Washington. Now she's a princess. *The New Yorker*. November 20. Erişim Tarihi: 23.04.2019. <https://www.newyorker.com/magazine/2011/11/28/the-renovation>.
- Lynton, N. (1982), *Modern Sanatın Öyküsü*. Çev.S. Öziş, C.Çapan. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Lyons, K. (2006) Military Avoidance: Marcel Duchamp and the 'Jura-Paris Road. *Tate Papers*, no.5, Spring 2006. Erişim Tarihi: 01.04.2019. <https://www.tate.org.uk/research/publications/tate-papers/05/military-avoidance-marcel-ducham-p-and-the-jura-paris-road>.

- Mansfield N. (2006). *Öznellik* . Çev. H. Çetinkaya, R. Durmaz. İzmir: Aralık Yay.
- Méliès, G. (Yönetmen). (1912). Jack's Burglar. <https://www.imdb.com/title/tt0399213>.
- Mink, J. (2000). *Marcel Duchamp: 1887-1968; Art as Anti-Art. Taschen Basic Art series* Taschen Ltd.
- Mundy, J. (2008). An unpublished drawing by Duchamp: Hell in Philadelphia. *Tate Papers*, no.10, Erişim Tarihi: 24.02.2019. <https://www.tate.org.uk/research/publications/tate-papers/10/an-unpublished-drawing-by-duchamp-hell-in-philadelphia>
- Mutman, M.(1996). Kavram ve figür. *Toplumbilim*, Plastik Sanatlar Özel Sayısı. s.29-32
- O'Doherty, B. (2013). *Beyaz küpün içinde. Galeri mekânının ideolojisi*. Çev.A.Antmen. İstanbul: Sel Yayıncılık.2.bs.
- O'Neil, J.P.(1992). *Masterworks from the Musee des Beaux-arts, Lille*. New York: The metropolitan museum of art. Erişim Tarihi: 23.04.2019.
- Ögel, B.(2014) *Türk Mitolojisi*, II.Cilt, Ankara:Türk Tarih Kurumu
- Özkutan, E. (1984). Rose C'est La Vie. *Marcel Duchamp*. İstanbul: Sanat Tanımı Topluluğu Yayımı:3. s.61-65.
- Paik, S. Ringach,D. (2011). Retinal origin of orientation maps in visual cortex. *Nat Neurosci*. Jul; 14(7): s. 919–925. doi: 10.1038/nn.2824
- Palaz Erdemir, H. (2000) İmparatorluk kavramının evrenselleştirilmesi. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, (8), 187-196. Erişim tarihi: 28.03.2019. <http://dergipark.gov.tr/divan/issue/25937/273250>
- Papa, R. (2010) *Caravaggio*. çev. J.H.Weiss, Milano: Giunti. Erişim Tarihi: 22.04.2019.<https://books.google.com.tr/books?id=oHxpqeWfb-b0C&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false>.
- Paz, O. (2017). *Marcel Duchamp. Çırlıçiplak soyulmuş görüntü*. Çev. Ş. Demirkol. İstanbul: Everest yayınları. 1.bs.
- Perniola, M. (2015). *Sanat ve Gölgesi*. Çev. K. Atakay. İstanbul: İletişim yayınevi. 1.bs.
- Pritchard, S. (2015). *Reni, Aurora*, Erişim tarihi: 21.04.2019. <https://www.khanacademy.org/humanities/monarchy-enlightenment/baroque-art1/baroque-italy/a/reni-aurora>.
- Platon. (2013). *Devlet*. Çev. V. Atayman, C.Saraçoğlu. İstanbul: Bordo Siyah yayınları.1.bs.
- Poyraz, M. (2018). Hubeyş et-Tiflîsî'nin hayatı: Biyografi denemesi. *Akademik-Us*. 2 (1), s.65-103. Erişim tarihi: 24.02.2019. <http://dergipark.gov.tr/akademikus/issue/39565/467722>
- Rosenblum, R. (1957). The origin of painting: A problem in the iconography of romantic classicism. *The Art Bulletin*. Vol. 39, No. 4

- (Dec., 1957), pp. 279-290 Published by: CAA Stable. Erişim Tarihi: 10.11.2018. <https://www.jstor.org/stable/>.
- Rothacker, E. (1990). *Tarihselcilik sorunu*. Çev. D. Özlem. İstanbul: Ara yayıncılık.1.bs.
- Sayın, Z. (2003). *İmgenin pornografisi*. İstanbul: Metis yayınevi.1.bs.
- Sélavy, R. (2000). Aynadaki Adamlar. Çev. Ö.Açıkkol. *Sanat Dünyamız*. Marcel Duchamp, Sanarşist Sayı:75. Bahar 2000.
- Solmaz, F.S. (2016). *Nitelik olarak kitsch*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim Anasat Dalı. Erzurum.
- Stoichita, V.I. (2006). *Gölgenin kısa tarihi*. Çev. B.Aydın. Ankara: Dost Kitabevi.1.bs.
- Telci, İ.N. (2018). *Cemal Kaşıkçı cinayeti ve Ortadoğu siyasetinin geleceği. Analiz*. İstanbul: SETA, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Vakfı Yayını. sayı:259. Erişim tarihi: 01.02.2019. https://setav.org/assets/uploads/2018/10/259_Cemal_Kas%CC%A7%C4%B1kc%C% A7%C4%B1.pdf.
- Tuzgöl, K. (2018) Lacanyen psikanalitik kuram ve öznenin konumu. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi/ Cilt:1, Sayı:1, Ocak 2018: 41-53*.
- Ünlü, A.(2009). *Merkeze Dönmek*. İstanbul: Mitos-Boyut Yayınları. 1.bs.
- Villon, F. (t.y.)'Evvel Zaman kadınları balladı' çev. Siyavuşgil, S.E., http://www.siiir.gen.tr/siiir/f/francois_villon/evvel_zaman_kadinlari_baladi.htm. 14.05.2019.
- Wood, P.,Harrison,C. (2016). 1900-2000 Değişen fikirler antolojisi. Çev. S.Gürses. İstanbul: Küre yayınları.
- Wheeler, D. (1991). *Art Since Mid-Century, 1945 to Present*. London: Thames and Hudson Ltd.
- Witgenstein, L.(2011). *Tractatus Logico-Philosophicus*. İstanbul: Metis yayınevi.6.bs.
- Xingwei, W. (2013) *Retrospektif sergi kataloğu*. UCCA, Ullens Center for Contemporary Art. Erişim tarihi: 04.02.2019. <https://www.behance.net/gallery/28952615/Wang-Xingwei>.
- Yalım, B. (2005) *Ethics and esthetics in the phiosophy of Alain Badiou*. (Yayınlanmamış Master tezi). Bilkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Grafik Tasarım Bölümü. Ankara. Erişim Tarihi: 26.11.2018. <http://www.thesis.bilkent.edu.tr/0002834.pdf>.
- Yetişkin H. (1991). *Estetiğin Abc'si*. İstanbul: Kabcacı Yay.
- Zizek, S., Gunjevic, B. (2012) *Acı çeken tanrı. Kıyameti tersyüz etmek*. Çev. A. Çiltepe. İstanbul: Sel yayıncılık.1.bs.

İnternet Kaynakları:

- ‘Adolphe d’Espie’ . (t.y.). http://www.wikiwand.com/fr/Adolphe_d%27Espie Erişim Tarihi: 25.05.2019.
- ‘A haber’ (2017, 9 Aralık) ‘Salvator Mundi’yi Prens Selman satın almış!’. <https://www.ahaber.com.tr/dunya/%202017/12/09/salvator-mundi-yi-prens-selman-satin-almis> Erişim Tarihi: 25.01.2019.
- ‘Anafor’. (t.y.). <https://www.turkedebiyati.org/anafor-nedir/> Erişim Tarihi: 15.04.2019.
- ‘Anamnez’. (t.y.). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=15694 Erişim: 22.03.2019.
- ‘Bertrand Russel’ (t.y.) http://www.felsefe.gen.tr/filozoflar/bertrand_russell_hayati_ve_eserleri.asp Erişim tarihi: 24.05.2019.
- ‘Faz’. (t.y.). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=119225 Erişim tarihi: 04.05.2019.
- ‘Francois Villon’. (t.y.). <https://www.britannica.com/biography/Francois-Villon> Erişim: 22.03.2019.
- ‘Francis Picabia’. (t.y.). <https://www.moma.org/audio/playlist/37/597> Erişim: 22.03.2019.
- ‘Galileo Galilei’. (t.y.) <https://www.biyografi.info/kisi/galileo-galilei>. Erişim tarihi: 15.04.2019.
- ‘Habertürk’. (2018,15 Ekim). ‘Müslüman ve Yahudi evliliği tartışma yarattı’. <https://www.haberturk.com/musluman-ve-yahudi-evliliği-israil-de-tartisma-yaratti-2179375>.
- ‘Hexagongallery’. (t.y.). https://hexagongallery.com/catalog/artist/ban_ksy/girl-with-balloon, Erişim: 16.10.2018
- ‘Jacques Villon’. (t.y.). <https://www.guggenheim.org/artwork/artist/jacques-villon> Erişim tarihi: 22.03.2019.
- ‘Jean de la Hire’ . (t.y.). https://www.wikizero.com/tr/Jean_de_La_Hire. Erişim tarihi: 22.03.2019.
- ‘Joker’. (t.y.). <https://kelimeler.gen.tr/joker-nedir-ne-demek-170993> Erişim: 16.10.2018
- ‘Mefhum’. (t.y.). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=188118 Erişim tarihi: 05.03.2019.
- ‘Mevhum’. (t.y.). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5ccd81e93ef421.67682670 Erişim tarihi: 05.03.2019.
- ‘NTV’, (2018, 12 Ekim). ‘İki anneden fare üretildi’. <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/iki-anneden-fare-uretildi,Mp-jhMD5rUqnmTIOoXrhBA>
- ‘Plainbacks’, (t.y.). <http://www.plainbacks.com> Erişim tarihi: 11.03.2019.

- 'Paradoks', (t.y.). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=72382 Erişim tarihi: 22.05.2019.
- 'Quadratura', (t.y.). <http://www.visual-arts-cork.com/painting/quadratura.htm>, Erişim tarihi: 20.04.2019.
- 'Readymades of Duchamp'. (2011). <https://resources.saylor.org/wwwresources/archived/site/wp-content/uploads/2011/06/Readymades-of-Marcel-Duchamp.pdf> Erişim Tarihi:10.02.2019.
- 'Rouen', (t.y.) <https://www.britannica.com/place/Rouen> Erişim tarihi: 10.05.2019
- "Sothebys", (2018, 11 Ekim). <https://www.instagram.com/p/BozPjXSg-veX/?hl=en&taken-by=sothebys>
- 'Teamül'. (2012). <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/teamul> Erişim: 13.06.2018.
- "The Guardian". (2018, 11 Ekim) <https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/oct/11/worlds-most-expensive-painting-is-by-leonardo-insists-expert>.
- "The Mathisencorollary". (2018, 25 Eylül). Star myts and Leonardo da Vinci [Blog Yazısı] <http://mathisencorollary.blogspot.com/2018/09/star-myths-and-leonardo-da-vincis.html>. Erişim tarihi:25.01.2018
- "The University of St Andrews", (2008):'La major Works of the academy' http://www.history.mcs.st-andrews.ac.uk/Biographies/La_Hire.html Erişim: 22.03.2019.
- "Waterhousedodd" (t.y.). 'Brothers in Art'. <https://www.waterhousedodd.com/news/Brothers-in-art.html> Erişim: 22.03.2019.
- "Whiteknucler". (T.y.) 'History of Card Making in France French Regional Patterns of the 18th Century' <http://whiteknuclercards.com/history/frenchregions.html> Erişim tarihi: 11.03.2019.
- 'Wladyslaw-IV-Vasa'. (t.y.). <https://www.britannica.com/biography/Wladyslaw-IV-Vasa>, Erişim Tarihi: 15.04.2019.
- 'Yöneylem' .(t.y.). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gt_s&kelime=y%C3%B6neylem&guid=TDK.GTS.5b0aeabc-bcc1c7.16139934 Erişim tarihi: 12.12.2018.

Görsel Kaynaklar:

- Görsel.1- Marcel Duchamp, *Bisiklet tekerleği*, (Kopya),1916-17, New York. http://www.toutfait.com/unmaking_the_museum/Bicycle%20Wheel.html Erişim Tarihi: 24.12.2019.
- Görsel.2- Marcel Duchamp, *Gustave Candel'in annesi*, T.ü.y.b. (61 x 43.5 cm.) 1911-12, Özel koleksiyon. https://arthive.com/marcelduchamp/works/294712~Portrait_of_the_mother_of_Gustave_Candel Erişim tarihi:05.03.2019.
- Görsel.3- Marcel Duchamp, *Dokuz kötülük kalıbı*, iki cam arasına kurşun, yağlı boya, vernikli çelik, (66x101.2 cm), 1914-15, Centre Pompidou. http://mediation.centrepompidou.fr/education/ressources/ENS-duchamp_en/ENS-duchamp_en.html Erişim tarihi:05.03.2019.
- Görsel.4- Philippe de La Hire, *Quadrant ve Parçaları*,1702 <https://bibnum.obspm.fr/exhibits/show/la-hire-english/la-hire-projets-english/la-hire-projets-carte-english> Erişim tarihi: 07.05.2019.
- Görsel.5- “Quadrant’ın yatay kullanımı”, Peder Jean Picard (1620-1682)’ın *La Mesure de la Terre (Dünyanın ölçümü)* kitabının (Paris : Imprimerie Royale, 1671) ilk baskısında yer alan çizimden detay. https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv_1b7300361b/f16.item Erişim tarihi: 24.04.2019.
- Görsel.6- Guercino, *Aurora*, fresko (tempera), (530x1030 cm.), 1621-1623, Villa Boncompagni Ludovisi, Rome. https://www.wga.hu/support/viewer_m/z.html Erişim tarihi: 20.04.2019,
- Görsel.7- Guido Reni, *Aurora*, fresko, (280 × 700 cm.), 1614. Casino dell’Aurora, Roma. <https://smarthistory.org/reni-aurora/> Erişim tarihi: 20.04.2019.
- Görsel.8- Caravaggio, *Jüpiter, Neptün ve Plüton*, kuru sıva ü.y.b.,(500x152 cm.) 1597, Casino Villa Ludovisi, Roma. <https://www.caravaggio.org/jupiter-neptune-and-pluto.jsp> Erişim Tarihi: 21.04.2019.
- Görsel.9- Agostino Tassi, *Mesihin vaftizi ve vaftiz eden Aziz John vaftizciliği ile peysaj*, çift taraflı boyanmış ahşap.ü.y.b., (24,2 x 19,5 cm), Vittorio Cini Koleksiyonu. <http://matthiesengallery.com/artist/tassi-agostino>. Erişim Tarihi: 21.04.2019.
- Görsel.10- Paul Cezanne, *Delacroix'nın tanrılaştırılması*, t.ü.y.b., (27x35 cm.), 1894, Orsay Müzesi, Paris. https://arthive.com/paulcezanne/works/347759~The_Apo_theosis_Of_Delacroix Erişim Tarihi: 21.04.2019.
- Görsel.11- *Yeni Anıtsal Paris haritasından detay*,1900’ler <https://www.eskop.com/skopbulten/marcel-duchampin-sanati-ve-modern-parisin-cografyasi/986> Erişim Tarihi: 25.05.2019.

- Görsel.12- David McLellan, Fransadaki Uçak deposunda teleskop standı kullanan İngiliz Subay, fotoğraf, 12 Temmuz 1918. http://www.kunstgeschichte-ejournal.net/205/2/Fawcett_Stephan.pdf Erişim Tarihi: 24.12.2019.
- Görsel.13-İbrahim el- Tiflisi, *Güneş tutulması*, 1479, k.ü. altın varak, mürekkep, (22.6 x 16 cm.; metin paneli:15.8 x 9.8 cm.) Doha İslam Eserleri Müzesi. <https://www.dunyabulteni.net/images/haberler/haber/2015/03/20/ibrahim-tiflisi.jpg>Erişim Tarihi: 24.12.2019.
- Görsel.14- Marcel Duchamp, *To Be Looked at (from the Other Side of the Glass) with One Eye, Close to, for Almost an Hour/Bir Gözle bakmak (Camın Ötesinden), Yaklaşık Bir Saat İçin, Yağ, gümüş yaprak, kurşun tel ve camdaki büyüteç camı (çatlamış), sabit metal çerçevedeki cam levhalar arasına monte edilmiş (51 x 41,2 x 3,7 cm)'lik boyalı ahşap taban üzerinde (4,8 x 45,3 x 11,4 cm). 1918. MoMa, New York. <https://www.moma.org/collection/works/78993/> Erişim Tarihi: 28.02.2019.*
- Görsel.15- Joseph Kosuth, *One and Three Chair/ Bir ve Üç Sandalye*, 1965.
- Görsel.16- Mark Lombardi, *George W. Bush, Harken Energy, and Jackson Stevens /İktidarın kullanımları ve suiistimalleri*, k.ü.kurşun kalem, (50,8 x 111,7 cm.), 1999.https://www.allmystery.de/static/upics/BW1wKB_M.Lombardi_Soziogramm.jpg Erişim tarihi:26.11.2018.
- Görsel.17- Wang Xingwei, *Zavallı İhtiyar Hamilton*,(220x180 cm.), T.ü.y.b., 1996. Erişim tarihi:05.02.2019. <http://ucca.org.cn/en/exhibition/wang-xingwei/>
- Görsel.18- Wang Xingwei, *Tüm Mutlu Aileler Benzerdir*, T.ü.y.b., (240 x170 cm.), 1994. <https://aaa.org.hk/en/collection/search/archive/hans-van-dijk-archive-new-amsterdam-art-consultancy/object/all-happy-families-are-similar-1-1> Erişim tarihi:05.02.2019.
- Görsel.19- Wang Xingwei, *Tüm Mutlu Aileler Benzerdir 2*, T.ü.y.b., (240 x170 cm.),1994. <https://galerieursmeile.com/artists/artists/wang-xingwei/all-happy-families-are-similar-2-1994/workdetail.html> Erişim tarihi:05.02.2019.
- Görsel.20- Wang Xingwei, *Çiçekleri Sulamak* ,T.ü.y.b., (240 x 200 cm.), 2013, Galerie Urs Meile.2013. <https://curiator.com/art/wang-xingwei/untitled-watering-flowers> Erişim tarihi:05.02.2019.
- Görsel.21- Wang Xingwei, *Bilgisayar tamiri*, yün ve jakarlı goblen üzerine akrilik boya, (227 x 190 cm.), 2015. <https://www.artsy.net/artwork/wang-xingwei-untitled-computer-repair> Erişim tarihi:05.02.2019.

- Görsel.22- Banksy'nin 13 saat içinde 381.751 beğeni ve 9.897 yorum alan Instagram paylaşımı. <https://www.instagram.com/banksy/?hl=tr> Erişim tarihi: 06.10.2018.
- Görsel.23- “İki anneden fare üretildi” NTV haber. <https://www.ntv.com.tr/teknoloji/iki-anneden-fare-uretildi,Mp-jhMD5rUqnmTI0oXrhbA> Erişim Tarihi: 12.10.2018.
- Görsel.24- “Müslüman ve Yahudi Evliliği İsrail’de tartışma yarattı”, Habertürk. <https://www.haberturk.com /musluman-ve-yahudi-evlili-gi-israil-de-tartisma-yaratti-2179375> Erişim Tarihi: 15.10.2018.
- Görsel.25- Louvre Abu Dhabi, Kültür ve Turizm Bölümü, resmi tweeter hesabı, 03.09.2018. <https://twitter.com/louvreabudhabi> Erişim Tarihi: 15.10.2018.